

رێزبەندیی کەرتین جووت پەیفی د زمانی کوردیدا (گوفەرا بەهەدینی) وەکو نموونە

شیرزاد سەبری علی و عەبدولسەلام نەجەدین عەبدوللا

بەشی زمانی کوردی، سکۆلا ئادابی، فاکوالتی زانستین مروفاوەتی، زانکویا دهوک، هەرێما کوردستانی-عێراق
بەشی زمانی کوردی، فاکوالتی زانستین مروفاوەتی، زانکویا زاخۆ، هەرێما کوردستانی-عێراق
(مێژوویا وەرگرتنا فەکۆلینی: 6 ئاداری، 2013، مێژوویا رەزەماندیا بەلافەکەرنی: 17 ئیلون، 2013)

پوختە

ئەد فەکۆلینە ل ژێر نافونیشانی ((رێزبەندیی کەرتین جووت پەیفی د زمانی کوردیدا-گوفەرا بەهەدینی وەکو نموونە))، پێکۆلی دکت کارێگەرێا فاکتەرێن زمانی ل سەر رێزبەندیی کەرتین جووت پەیفی نیشاندەت. ئەد چەندەزێ برێکا رێبازا وەسفی شیکاری ھاتیە ئەنجامدان.

بۆ ئەنجامدانا فەکۆلینێزی فەکۆلەرەن دوو گریمانە کو بریتین (1). د رێزبونا کەرتین جووت پەیفیدا ئاستی ریتمی و واتایی رۆل دین. 2. کارێگەرێا کەلتوور و فاکتەرێن جفاکی ل سەر رێزبەندیی کەرتین جووت پەیفی ھەیه. داناینە و پێکۆلکریە ل دویف ئاستین زمانی راستی و نەرستیا وان بسلین. ل داوی فەکۆلەر گەشتینە راستیا فان گریمانە و ھاتە سەلماندن کو کارێگەرێا فاکتەرێن (ریتمی، واتایی، کەلتوری و جفاکی) ل سەر رێزبەندیی کەرتین جووت پەیفی ھەیه.

ئەد فەکۆلینە ژ پێشەکی و دوو پشکان پێکدەیت. د پشکا ئێکێدا بەحسێ چەمکی جووت پەیفی و پێناسا ئەوی و تاییەتەندین ئەوی و جوداھیا ئەوی ل گەل کۆمەلە پەیفی یاھاتیە کرن. زێدەباری جۆرین جووت پەیفی. د پشکا دوویدا بەحسێ کارێگەرێا فاکتەرێن دەنگسازی و وشەسازی و رستەسازی و واتاسازی و پراگماتیکی د رێزبونا کەرتین جووت پەیفیدا ل گوفەرا بەهەدینی ھاتیە کرن.

پێشەکی

2- گرنگیا فەکۆلینی:

1- نافونیشانی فەکۆلینی:

گرنگیا ئەفیی فەکۆلینی د ئەفان خالین

خواریدا:

1- ھەتا نھو چ فەکۆلینین تاییەت ل سەر رێزبەندیی کەرتین جووت پەیفان د زمانی کوردیدا، ب تاییەتی ل سەر شیوەزاری بادینی، نەھاتیە ئەنجامدان. نەخاسمە ل سەر لایەنی کارێگەرێا

ئەد فەکۆلینە ب نافونیشان (رێزبەندیی کەرتین جووت پەیفی) یە، کو تیدا بەحسێ ئەوان فاکتەرێن زمانی ھاتیە کرن، ئەوین رۆلی خو د رێزبونا کەرتین جووت پەیفی د(گوفەرا بەهەدینی) دا دین.

پشكا ئىككى

چەمك و جورىن جووت پەيى:

1-1-چەمكى جووت پەيى-Binomial:

زارافى (binomial) د بنەرتدا و ژ لایى ئىتیمۆلۆژىقى زارافەكى زمانفانى نېنە، بەلكو ھەر وەك (دەپوید كرستال-David Crystal) دياردكەت ((بۆ بىافى زانستىن دى وەكو ماتىكى دزفرىتەفە))⁽¹⁾ د پىناسە كرنا ئەفى زارافىدا دەپتە گوتن: ((دەربىنە كا ماتىكىيە، ژ دوو كەرتان پىكدەپت، كو ب رىكا نىشانا كۆمى - plus sign - يان نىشانا ژېرنى - minus sign - پىكفە دەپنەگىردان يانژى ناڤى جورىن بایلوژىيە كو ژ دوو قۇرناغان پىكھاتىت))⁽²⁾. كەواتە ئەف زارافەيە، زارافەكى بىافىن زانستىن دىيە و پاشى ھاتىيە د ناڤ بىافى زمانىدا.

پشتى كو ئەف زارافەيە ھاتىيە دناڤ بىافى زمانفانىدا و ب تايەتتى د بىافى فەرھەنگسازىدا ((ھندەكجاران بۆ ناڤلىتان يان سالوخذانا دوو - كەرتىن ئىدىيۆمىن ھەڤال و پىكفە گىرداى دەپتە بكارھىنان))⁽³⁾.

زارافى (Binomial) بۆ ئىكەم جار ژ لایى زمانفانى ئەمرىكى (ياكوف مالكىل - Yakov Malkiel) ىقە ل سالا (1959) ى د سەرەبابەتە كىدا ب ناڤى (Studies in Irreversible Binomial) ھاتىيە بكارھىنان و باسكەن⁽⁴⁾.

د زمانى كوردىدا بۆ زارافى (Binomial) ى ئىنگلىزى چەند زارافەيەك ژ لایى زمانفانىن

فاكتەرىن (فۆنۆلۆجى و مۆرفۆلۆجى و سىنتاكسى و سىمانتىكى و پراگماتىكى) ل سەر رېزبونا كەرتىن جووت پەيى.

2-سەرەراى ھندى ئەف ڤەكۆلىنە گىرنگىيا كەرتان د ناڤ جووت پەيىدا دياردكەت.

3. گىرمانىن ڤەكۆلىنى:

ب شىوہەيەكى گشتى ڤەكۆلىن ل سەر بنەمايى ھەر دوو گىرمانىن ژېرى ھاتىيە ئەنجامدان:

1. د رېزبونا كەرتىن جووت پەيىدا ئاستى رىتمى و واتايى رۆل دىين.

2. كارىگەرىيا كەلتور و فاكترىن جفاكى لسەر رېزبەندىيا كەرتىن جووت پەيى ھەيە.

4-رېبازا ڤەكۆلىنى:

ئەف ڤەكۆلىنە ل دوىڤ رېبازا وەسفى شىكارى ھاتىيە ئەنجامدان.

5-ناڤەرۆكا ڤەكۆلىنى:

ئەف ڤەكۆلىنە ژ بلى پىشەكى و ئەنجامان ژ دوو پشكان پىكدەپت، پشكا ئىكى ئەڤان سەرە

دېران ب خۆڤە دگىت: (چەمكى جووت پەيى، پىناسا جووت پەيى، تايەتمەندىن جووت پەيى، جووت پەيى و كۆمەلە پەيى، جورىن جووت پەيى). پشكا دووژى ئەڤان سەرە دېران ب خۆڤە دگىت: (ئاستى دەنگى و رىتمى، ئاستى مۆرفۆلۆجىيى، ئاستى سىنتاكسى، ئاستى سىمانتىكى، ئاستى پراگماتىكى).

نه گهر ته ماشه ی پیناسه ی ل سهری بکهین، دی
بینین، ناماز ب هندی دایه، کو چیدبیت کهرتین
جووت پهیځی ژ دووان دهرباسبیت. وه کو د
نمونه یا ((فیږی، ویږی و ههر جهه کی) دا
دیاردبیت. به لی د راستیدا نه ؤ نمونه ب جووت
پهیځ ناهیته هژمارتن، چونکی کهرتین جووت
پهیځی ژ دوو کهرتان دهرباسناپیت.

(گوستافسون - Gustafsson) دیږتیت:
((باینومیال یان جووت پهیځ بریتیه ژ ریزبونا دوو
پهیځ یان فریزان کو ههر دوویان ئیک پولا ریزمانی
ههیه، په یوه نډیه کا واتایی د نافهرا نه واند ههیه، و
ب هاریکاریا نامرازی بهستنی (و، یان) پیکفه
دهینه گریدان)) (7).

نه ؤ پیناسه د نه وی باوه ریډایه، کو جووت پهیځ
بریتیه ژ دوو پهیځان یان دوو فریزان، کو ب ریکا
نامرازی (و) یان (یان) پیکهاتیت، وه کو (کهلوپهل)
(و) ههره یان وهره. که موکوری نه ؤ پیناسه یی د
نه ؤان خالاندايه:

1- مهرج نینه، ههمی گافان نامراز د نافهرا کهرتین
جووت پهیځیدا بهیت، وه کو د نمونه یا (پول
پول... هتد) دا دیاردبیت.

2- د زمانی کوردیدا نامرازی (یان) زیده تر د ناستی
سینتاکسیدا بکاردهیت، نه ووی د نافهرا دوو
فریزان یان دوو رستاندا.

کوپهر و وروس (Cooper and Ross) دیږن:
((جووت پهیځ بهشه که ژ پیکهاتیه کا ریکخستی،

کوردقه هاتینه بکارهینان. وه کو زاراشی: (جووته
و شه، وشه ی لیکدراوی بهستراو، جووت پهیځ،
ناوهل وشه).

1-2- پیناسا جووت پهیځی - Binomial:

(یاکوف مالکیل) ب نه ؤی رهنگی باسی نه ؤی
دیاردا زمانی دکهت: ((جووت پهیځ بریتیه ژ
زنجیره کا دوو پهیځین پیکفه گریډای کو ههر هه مان
پولا ریزمانی - class-form هه نه، و مینا دانه یه کا
سینتاکسی سهره دهری ل گهل دهیته کرن و ب
ریکا هنده ک نامرازی بهستنی دهینه لیکدان)) (5).
وه کو (رهش و سپی)، (تهنگ و تاری).

نه گهر ته ماشه ی پیناسه ی ل سهری بکهین، دی
بینین د دانه نیاسینا جووت پهیځیدا، جهختی ل سهر
هه مان پولا ریزمانی ب ریکا نامرازی بهستنی
دکته، وه کو د نه وان نمونین ل سهریدا
دیاردبیت، نه وین مه ب هینان، کو ههر دوو پهیځ
هه ؤالناف و ب ریکا نامرازی بهستنی، نه و جووت
پهیځ ریزوبونه، به لی پیدفیه نه وی چندی بیژین،
کو مهرج نینه، ههمی ده مان نامرازی بهستنی د
نافهرا کهرتین جووت پهیځیدا بهیت. وه کو د
نمونین: (تهق تهق، چیر چیر... هتد) دیاردبیت.

(میدفیدا و دایاکو - Medvedeva L.M. and
Daineko) زی دیږن: ((جووت پهیځ بریتیه ژ
زنجیره یه کی کو ژ دوو پهیځان یان دوو فریزان یان
پتر پیکدهیت. وه کو: (بلند و نرم)، (فیږی، ویږی
و ههر جهه کی)) (6).

هه‌بوون یان نه‌بوونا ئامرازی د ناڤه‌را هه‌ر دوو که‌رتاندا بکه‌ت.

3. محهمه‌د مه‌عروف فه‌تاح ل دوور پیناسا جووت په‌یقی دی‌بژیت: جووت په‌یف ئه‌و پیکه‌اته‌یه ئه‌وا ژ دوو په‌یقان (مورفیمان) یان زی‌ده‌تر دروستدیت، کو ب ریکا ئامرازی به‌ستنی (و) دهینه‌لیکدان و ب سانه‌هی که‌رتین ئه‌وی پاش و پیشکرنی ناکه‌ن و دڤیت ئه‌و په‌یف سهر ب هه‌مان به‌شین ئاخفتنیقه بن (11).

ئه‌و پیناسه‌یه ب شیوه‌کی به‌رفره‌ه‌تر ژ پیناسین به‌ری نوکه‌هاتینه‌گوتن، چوویه د نا‌پیناسه‌یا جووت په‌یقیدا، به‌لی ل گهل هندی ئامازه ب ئه‌وی چه‌ندی دایه، کو که‌رتین جووت په‌یقی چیددیت، ژ دووان ده‌رباسبیت، به‌لی ئه‌و خاله‌سنووری جووت په‌یقی به‌رفره‌ه‌دکه‌ت و دوو په‌یقان زی‌ده‌تر لیدکه‌ت، هه‌روه‌سا ئامرازی ب هندی دکه‌ت، کو ب تنی ئامرازی (و) به‌شدارییی د پیکه‌ه‌گریدانا که‌رتین جووت په‌یقیدا دکه‌ت.

به‌لی ژ ئه‌نجامی ئه‌فان هه‌می پیناسین ل سهری د شیاندايه زارافی (جووت په‌یقی) ب ئه‌فی ره‌نگی پیناسه‌بکه‌ین، ئه‌وژی ئه‌وه، کو جووت په‌یف، ئه‌وه، کو د پیکه‌اته‌کیدا دوو په‌یف و ب شیوه‌یه‌کی گشتی ب ریکا ئامرازی و زی‌ده‌تر ب ریکا ئامرازی (و) ل گهل ئیک هاتنه‌لیکدان و دڤیت ئه‌و په‌یف سهر ب هه‌مان پولا ری‌زمانیقه‌بن، هه‌روه‌سا پاش و پیشکرن ب سانه‌هی د ناڤه‌را که‌رتین ئه‌ویدا نه‌ه‌یته‌کرن.

واته هه‌ماهه‌نگیه‌که د ناڤه‌را دوو په‌یقاندا کو پوله‌کا یه‌کسان هه‌یه)) (8).

ئه‌و پیناسه‌یه دیاردکه‌ت، کو دڤیت که‌رتین جووت په‌یقی سهر ب هه‌مان پولا ری‌زمانیقه‌بن، بی‌یکو دیاریکه‌ت، کا دڤیت ئامراز د ناڤه‌را ئه‌وان که‌رتاندا هه‌بیت یان نه‌؟

دیسان ل دوور پیناسه‌یا (جووت په‌یقی) د زمانی کوردیدا، زمانفانین کورد ب چه‌ند شیوه‌یه‌کان پیناسه‌کرینه. بو غورونه:

1. ئه‌حه‌د سه‌لام ده‌رباره‌ی پیناسا جووت په‌یقی، - کو ئه‌وی ب نا‌فی (ئاوه‌ل وشه) نا‌کریه - دی‌بژیت: ((به‌و واژه‌یه (لفظ) ده‌وتری که‌له ئه‌نجامی ده‌نگدانه‌وه‌ی ووشه‌کان پیک بیت به‌مه‌رجی هه‌ر یه‌که‌له‌و ووشانه‌سه‌ربه‌خو هیچ مانایه‌ک نه‌به‌خشن)) (9).

مه‌رج نینه، هه‌ر دوو که‌رتین جووت په‌یقی ب سه‌ربه‌خو چ واتایی نه‌ده‌ن. به‌لکو چیددیت هه‌ر که‌رتیه‌کی جووت په‌یقی ب تنی واتایی بده‌ت. وه‌کو جووت په‌یقا (نیر و می) یان (دانوستاندن) دیاردبیت.

2. شیلان عه‌لی حه‌مه‌سوور، ده‌رباره‌ی زارافی جووت په‌یف دی‌بژیت: جووت په‌یف ئه‌و پیکه‌اته‌یه ئه‌وا ژ دوو په‌یقان پیکده‌یت، به‌لی دڤیت ئه‌وان په‌یقان هه‌مان پولا ری‌زمانی هه‌بیت (10).

ئه‌و پیناسه‌یه د ئه‌وی باوه‌ریدا، کو که‌رتین جووت په‌یقی ژ دووان ده‌رباس نابن و ئه‌و په‌یف‌ری دڤیت هه‌مان پول هه‌بن. بی‌کو جه‌ختی ل سهر

1-3- تاییه تمه نديين جووت په یقی:

جووت په یف مینا دیاردهیه کا زمانی خودان کومه کا تاییه تمه نديانسه، هم دشین فان تاییه تمه نديان بقی رهنگی دهستیشان بکین:

1. ژمارا کهرتین جووت په یفی ژ دوو کهرتان دهرباسنا بیت و د شیاندا نینه بهیته دریژ کړن.

2. ههر دوو کهرت ژ لای پولا ریژمانیقه وهک ئیکن.

3. جووت په یف ب شیوهیه کی گشتی ب

هاریکاریا نامرازی لیکدانی (و) دروستدیت لی

هنده کجاران نامرازی به ند (ب) یان (ان)

یان (ه)... هتد، د ناقه را کهرتین جووت په یفی

دهیت، نهوژی ل ده می کهرتی ئیکی دوو باره بیت

و د نهجامدا جووت په یف دروستبیت. وهکو:

سهر ب سهر ئیک ب ئیک یان (به رانه ر،

سهر انسه ر... هتد) (قیژه قیژ... هتد)، یان چیددیت

نامراز د ناقه را کهرتین جووت په یفین

دوو باره بویدا نه هیئت. وهکو د چووت په یفین (تهق

تهق)، (چیر چیر... هتد) دا دیارد بیت.

4. د جووت په یفی (پاش و پیشکرن و

جهگوهر پنا کهرتان) ب سانه هی ناهیتنه نهجامدان و

زورجاران پاش و پیشکرن دبیته نه گهری تیکیدان و

شیواندنا جووت په یفی.

5. ژ بهرکو ههر دوو کهرتین جووت په یفی

په یوه نندییه کا بهیژ ب ئیک و دوو شه هیه، ژ بهر

هندی د شیاندا نینه کهرته کی بیخینه د ناقه را

کهرتین نهوی جووت په یفی.

پیدقیسه ل فیری ناماژه یی ب نهوی چه ندی

بدهین، کو جووت په یف جوړه که ژ جورین په یفا

لیکدای، ژ بهر هندی تاییه تمه نديين په یفا لیکدای

ههلدگریت، نه قجا ژ بهر هندی نهو تاییه تمه نديیه

دبته تاییه تمه نديين په یفا لیکدایزی، به لی ب کورتی

هم دشین جوداهیسی د ناقه را نهواندا، د ئه فان

خالین ل خواریدا بکین:

ا- چیددیت کهرتین په یفا لیکدای ژ دووان

پترین. وهکو (دهستیشانکرن، پیشکیشکرن... هتد)،

به لی کهرتین جووت په یفی ژ دووان دهرباسنا بن.

ب- چیددیت کهرتین په یفا لیکدای سهر ب پولین

ریژمانیین جوداقه بن. وهکو (ناق+هه فالناؤ.

وهکو: دلسوز)، به لی کهرتین جووت په یفی دقیت

سهر ب هه مان پولا ریژمانیقه بن. نه قجا ههر دوو

ناق بن یان هه فالناؤ بن بان کاربن... هتد. وهکو (نیر

و می) و (توندوتیژ) و (دانوستاندن)... هتد.

1-4- جووت په یف و کومه له په یف (هاورپتی-

(Collocation):

به ری هم بچین به حسی جووت په یف و

کومه له په یفی بکین، پیدقیه بزاین کومه له په یف

چییه؟

کومه له په یف نهو پیکهاته یه، نهواکو تیدا

چهند په یفه ک ب ره خ ئیکفه دهین و دقیت نهو

پیکفه هاتا پدیفان ژ لای یاساین ریژمانی و ژ لای

واتاییقه دروستبن. وهکو د کومه له په یفین (ماستی

گه نی) و (سیفا رزی) دا دیارد بیت.

نهو ههر دوو نمونین ل سهری کومه له په یفین

غونەزى ئەفەنە: (پەوینا سەى)، (لورىنا گوركى)... ەتە.

3- ژ لایى ھەزىقە جووت پەيى ئىك ھەزى وەردگىت و دكەتە سەر بركەيا دوماھىي ژ كەرتى دووى، بەلى د كۆمەلە پەيىدا ھەر پەيىكە ھەزە خۆ ھەيە. وەكو:

– جووت پەيى: دانوستانەن.
– كۆمەلە پەيى: كچا' جوا'ن.

1-5-5 سىمايىن زمايىن جووت پەيى:

1-5-1- ئاستى دەنگى و پەيى – Phonetic and Rhythmic Aspects

پىكھاتا ئەوينا بەرھەمەنەن، واتە ھۆكارى دەنگى دىتە ئەگەرەكە ھەزە بۆ ژبەرگەن و بەرەلەف بونا ئەو. بكارھەنەن ھونەرەن رەگەزدۆزى – Alliteration، قافىي – Rhyme و سەجەي – Assonance ھەزى دەنە جووت پەيى، كو ماوھەكە دىرژ د بىردانكەدا بىنىت و تىدا بچەسپەت (14). د ھەمان دەمدا رەزەندىيەكە بۆ كەرتىن جووت پەيى دروستەكەن. وەكو د قافىي ئەفەي جووت پەيىدا دىاردەيت: (سەست و پەست * پەست و سەست).

1-5-2- ئاستى مۆرەلۆجىي – Morphological Aspects

د ئەفەي ئاستىدا مۆرەلۆجىي ل گەل جووت پەيى بكاردەيىن، پەزىا جاران دچەنە سەر كەرتى دووى، د ئەفەي ئاستىدا ھەندەك جاران كەرتى دووى ل دويف كەرتى ئىكە دەيتەدارشتەن. ئەفەزى ژ رەخى خۆفە

فەزىنە و ل دويف ياسايى رەزەمانى: (نافە + ئامرازى خەستەسەر + ھەفەلنافە) دروستەوويە، دىسان ژ لایى واتەيىقە ھەفەلنافەن: (گەنى و رەزى) ھەفەلنافەن ئىكەن، بەلى نەيت (رەزى) ل گەل (مەست) ى ھەيت و (گەنى) ل گەل (سەف) ى ھەيت.

ھەندەك زماقەن جووت پەيى ب بەشەكە كۆمەلە پەيى دەزەمەن و د نەفە بابەتەي كۆمەلە پەيىدا بەسەكەت (12).

جوداھەيا جووت پەيى ل گەل كۆمەلە پەيى د ئەفەن خەلەن ل خوارەدا دىاردەيت:

1- كەرتىن جووت پەيى ژ دوو كەرتەن دەربەسەن، بەلى كەرتىن كۆمەلە پەيى چەيدەيت دوو بىن يان پەز. وەكو ل خوارە دىاردەيت:

جووت پەيى	كۆمەلە پەيى
خوشك و برا	خەزم و كەس و كار (13)
بەزەن و بەل	پەنەرى گەنى

2- كەرتىن جووت پەيى دقەيت سەر ب ھەمان پۆلا رەزەمانىقە بىن، واتە دقەيت ھەمان بەشى ئاخەقتىيەيت، واتە دقەيت يان (نافە + نەفە) بىت يان (كار + كار) بىت... ەتە. وەكو: (دايك و باب)، كو ل دويف ياسايى (نافە + نەفە)، بەلى د كۆمەلە پەيىدا مەرجەنە، كەرتەن ئەو سەر ب ھەمان پۆلا رەزەمانىقە بىن. واتە چەيدەيت (نافە + ھەفەلنافە) بىت. وەكو (پەنەرى گەنى)... ەتە و چەيدەيت سەر ب ھەمان پۆلا رەزەمانىقە بىت. وەكو: (نافە + نەفە)

(دیوچیتین (Deutschbein - 1931) ئەفی دابهشی
دوو جوړین (چندی - quantitative) و (چهوایی
- qualitative) دکته. د یا ئیکیدا هەر دوو کهرت
ژ لایي و اتایقه، وه کو (رهش و سپی) ژ هه
جیاوازن، لی د یا دوویدا هەر دوویان هه مان
چه مک ههیه، وه کو (خه و کوڤان).

2. دووباره کرن - intensification
(گوستافسون (Gustafsson - 1975) باسی
دووباره کرنی دکته، کو بریتیه ژ دووباره کرنا
یه که یه کا دیار کری. وه کو (دوو دوو).
ئه هه دوو خاله رولی د ریزبوننا کهرتین
جووت پدقییدا دبین و دبه نه گهر بۆ دروستبوننا
ریزبهندیه کی بۆ کهرتین جووت پدقی.

1-4-5- Semantic Aspects - سیمانیکی
بۆ دیار کرنا پدیوهندی و اتایا د ناقههرا کهرتین
جووت پدقییدا، پۆلین جیاواز هاتینه کرن.
(یاکوف مالکیل - Yakov Malkiel) پدیوهندی
واتایا د ناقههرا کهرتین جووت پدقییدا دابهشی
(5) جوړان دکته:

A-1 و B هه څواتایا نه ته و او - near-synonyms
وه کو:

- مرن و ده مار.

A-2 و B ته و او کهرین هه څدوننه - mutually
complementary. وه کو:

- خواری و څه خواری.

3- B هه څدزی A ه. وه کو:

- بلند و نرم.

ریزبهندیه کی بۆ کهرتین جووت پدقی
دروستدکته. وه کو:

بشیت و نه شیت. * نه شیت و بشیت.

1-3-5- ناستی رسته ساری - Syntactic Aspects

ل دویف نیرینا (سپایزبارد (Spitzbardt - 1956)

، (دیوچیتین (Deutschbein - 1931) و

(گوستافسون (Gustafsson - 1975) ئەم دشی ب

شیوهیه کی گشتی بۆ ئەفی ناستی دوو خالان (15)

دهستیشانبکهین:

1. هه ماههنگی و پارا تاکتیکی پیکهاتی -

coordination and paratactic constructions

د جووت پدقییدا هه دوو کهرتان، هه مان پولا

ریزمانی ههیه، که واته هه ماههنگی د ناقههرا هه

دوو کهرتاندا ههیه. جووت پدقی دشی ژ پۆلین

ریزمانین خواری بیت:

ا- کار + و + کار.

ب- ناو + و + ناو.

ج- هه څالناو + و + هه څالناو.

د- هه څالکار + و + هه څالکار

ئیک ژ پارا تاکتیکی کو د جووت پدقییدا

دهیته بکارهینان، (دروستکرنا ئیکی ب ریکا

دوویان - hendiadys) هه. دوو په یف

دهیته بکارهینان، لی نارمانج ژی تشته کی ب تنی،

یان هزره کا ب تنیه.

وه کو:

سه ر و چاڅ = پروو

- 4-B- پشکە کە ژ A (پەبەندە بەش و گشت).
وێکە: -سینت و دولار.
- 5-B- دەرئەنجام و دەرکەفتا A -ه، واتە A دیتە
ئەگەرئەروودانا B. وێکە:
-نیشانکەر و کۆشتن، رابوون و کەفتن (16).
- (Bendz - بیندز) ئەفقی پەبەندە دناقبەرا
کەرتین جووت پەبەندە دابەشی سی جۆران
دکەت:
- 1- هژماری - Enumerative، ل فیری جووت پەبەندە
ل دوو پەبەندە کە خەلک ل سەر دناخفن، پتر ژ
دوو کەرتان پیکەبەیت. (وێکە: زەلام، ژنک و زارۆک)
2- هەقەر - Antonymous، ل فیری ب تەسی دوو
کەرت دشین ب هەقەر بەین و جووت پەبەندە
دورستبکەن.
- 3- هەقەر واتایی - synonymous، نێزیک ل
هەقەر واتابوونی، خودان زەمینە کە هەقەر واتاينە.
ژلایی ئەرکی ژبە دشی ژ جووت
پەبەندە خەتکەری - emphatic binomial یان جووت
پەبەندە راقەبی - interpretative binomial بیت. د
جۆری ئیکەدا کەرتی دووی هورکاریە کە پتر
دەتە کەرتی ئیکی. وێکە: (تشت و مشت) د
جۆری دووییدا کە ب شێوەیە کە گشتی ژ
کەرتە کە خومالی و کەرتە کە بیانی پیکەبەیت، واتا
ئەو راقە - روون دکەت (17). وێکە: زولم و سەم
(کوشینیم - Koskenniemi) ژی جووت پەبەندە
دابەشی (4) جۆران دکەت:
- 1- هەقەر واتایی نەتەواو - nearly-synonymous
2- نێزیکە واتایی - associated by contiguity of meaning
3- تەواو کەری یان هەقەر - complementary or antonymous
4- هژماری - enumerative (18).
- 1-5-5- ناستی پراگماتیکی - Pragmatic Aspects
ئەو ناستەژی ژ رەخی خۆفە ریزبوونە کە بۆ
کەرتین جووت پەبەندە دروستدکەت، چونکە
گەلە کجاران کەلچەر و فاکتەرین جفاکی رۆلی
خۆ د ئەفقی ریزبوونیدا دینیت و دینە ئەگەر کە یا
زەحمەت بیت، پاش و پشکەر د ئەو ریزبەندەیدا
بەیتە کەن.
- 1-6- جۆری جووت پەبەندە:
ب شێوە کە گشتی جووت پەبەندە، دابەشی دوو
جۆران دیت، ئەوژی جووت پەبەندە دووبارەبووی و
جووت پەبەندە لیکەدا (بەستراو) (19)، کە ل خوار
دی هەلەدەین بەحسی ئەوان هەر دوو جۆران
بکەین:
- 1-6-1- جووت پەبەندە دووبارەبووی:
مەبەست ژ ئەفقی جۆری جووت پەبەندە ئەو، ل
دەمی پەبەندە (کەرتە) دووبارەبیت. وێکە:
-چارچار، گورم گورم، شەش، تەق تەق،
چەرچەر، رەق رەق، پەلەپەل، پۆل پۆل... هتە.
ژ هەژمەت بێژین، کە د دیالیکتا نافەرستە،
هەندە کجاران نامزای (ه) د نافەرستە هەندە کەرتین
دووبارەبوویدا دیت. وێکە خەخەر، نالە

چەند شىۋەيەكان دەيتەدەيتن. ھەندەك ژ ئەوان د فۆنېمىن پىشىدا ۋەكو ئىكن. ۋەكو (شۆخ و شەنگ) و (خەم و خەفەت). ھەندەك ژ ئەوان د فۆنېمەك يان چەند فۆنېمىن دوماھىيەدا ۋەكو ئىكن. ۋەكو: (حال و مال) و (لەز و بەز)... ھەتد.

ج-جووت پەيڤا لىكداى ب ئامرازى بەند: ئەڤ جووت پەيڤە، ب ھارىكارىيا ئامرازى بەند ھاتىنە لىكداى، ب تايىھەتى ئامرازىن: (بە) و (ب)، (ان)... ھەتد. ۋەكو: (سەر ب سەر، ئىك ب ئىك، جىيەجى، سەرانسەر، دەراندەر، ... ھەتد).

كەواتە جورى ھژمارى - Enumerative، ۋەكو (ژن و حال و مال) كو (بىند - Bendz) و (كوشىنىم - Koskeniemi) ب جووت پەيڤ دەھژمىرن، د راستىدا جووت پەيڤ نىنە و كۆمەلە پەيڤە، چونكى ژ دو كەرتان پترە.

پشكا دووى

كارىگەرىيا فاكترىن زمانى ل سەر

رېڭخستىن و رېزبونىا جووت پەيڤان :

1-2- ئاستى دەنگى و رېتمى - Phonetic and

:Rhythmic Aspects

ئاستى دەنگى و رېتمى رۆلەكى گىرنگ د رېڭخستىن و رېزبونىا كەرتىن جووت پەيڤاندا ھەيە، چونكى د ھەندەك جووت پەيڤاندا، كەرتى دووى تىدا ل سەر كەرتى ئىكى ھاتىيەدارشتن، واتە ھەر دوو كەرتان پەيۋەندىيەك يا د رۆخسارىدا ھەي. ئەڤەزى ب چەند شىۋەيەكان دەيتەدەيتن.

نال... ھەتد. بەلى ل پترىا دەڤەرىن بادىنان ئامرازى(ە) بۆ سڭكەرنى نەيتە گوتن.

1-6-2-جووت پەيڤا لىكداى(بەستراى):

جووت پەيڤا لىكداى برىتيە ژ ئەوان جووت پەيڤان، ئەوين ژ دوو مەرفىمىن سەربەخۆ(پەيڤان) پىڭھاتىن، ب مەرجەكى ب رېڭكا ئامرازەكى لىكداى، ب تايىھەتى ب ئامرازى(و) ھاتىنەلىكداى (20). ۋەكو شل و مل، سەر و چاڤ، شەش و بىش، پاش و پىش... ھەتد.

جووت پەيڤا لىكداى چەند جۆرەك ھەنە، ئەوژى ئەڤەنە (21).

ا-جووت پەيڤا لىكداى نەگۆر و بگۆر: جووت پەيڤا لىكداى نەگۆر، ئەو جۆرە ئەوا د شىاندا نەبىت، پاش و پىشكرن د كەرتىن ئەویدا بەيتەكرن بەلى جووت پەيڤا لىكداى بگۆر، ئەو جۆرە ئەواكو د شىاندا ھەبىت، پاش و پىشكرن د كەرتىن ئەویدا بەيتەكرن (22). ب ئەڤى رەنگى ل خوارى:

جووت پەيڤا لىكداى نەگۆر	جووت پەيڤا لىكداى بگۆر
تشت و مشت	خىر و شەر يان
كەس و كار	شەر و خىر چەپ و راست يان راست و چەپ

ب-جووت پەيڤا دووباتىۋى: ئەوان پەيڤان ب خۆڤە دگىرت، كو كەرتى دووى تىدا ل سەر كەرتى ئىكى ھاتىيەدارشتن، واتە ھەر دوو كەرتان پەيۋەندىيەك يا د رۆخسارىدا ھەي. ئەڤەزى ب

1-1-2- پەگەزدۆزى — Alliteration:

زنجىرەكا پەيفان كۆب فۆرم يان دەنگەكى
يەكسان دەستپەيدەكەن، ب پەگەزدۆزى يان
(وہكھەفيا دەنگى دەستپەيدەكى) دەپنە نياسين (23).
وہكو:

— شوخ و شەنگ. *شەنگ و شوخ.

— گل و گازندە. *گازندە و گل.

— قاف و قوت. *قوت و قاف.

— زير و زيف. *زيف و زير.

— سې و سەقەم. *سەقەم و سې.

2-1-2- سەجە — Assonance :

سەجە، برىتييە ژ دووبارە كرنا فاولى (24).

وہكو:

— دايك و باب. *باب و دايك.

3-1-2- قافىہ — Rhyme:

برىتييە ژ دووبارەبوونا كوپىتكە برگى (فاول) ل
گەل داوييا برگى (كونسۆنانت). دووبارە بوونا
كوپىتكە و داوييا برگى يان ب تىنى دووبارەبوونا
داوييا برگى دىت قافىي دروستبەكەت (25). وہكو:

— سوور و زەر. *زەر و سوور.

— حال و مال. *مال و حال.

— لەز و بەز. *بەز و لەز.

— کار و بار. *بار و کار.

— مویر و مویر. *مویر و مویر.

هەندەك جارەن ژى چەند جورەك ژ ئەوان پەكفە
دەپنە بكارهينان.

وہكو:

ا. ژار و ژير. *ژير و ژار.

قاج و قيچ. *قيچ و قاج.

ب. خەم و خەيال. *خەيال و خەم.

د نمووين (ا) دا هەر دوو جورين (رەگەزدۆزى
و قافىيە) و د نمووين (ب) دا هەر دوو جورين
(رەگەزدۆزى و سەجە) هاتىنە بكارهينان.

ئەگەر ئەم تەماشەى ئەفان جووت پەيفان ل
سەرى بکەين، دى بينين كۆ ئاسانبوونەك د
درکاندن و گوتنا ئەواندا هەيە، ئەفەزى بۆ ئەوى
پىتمى دزفرتەفە ئەوا ب رىکا دووبارەبوونا پشکين
ديارکرى دروستديت.

2-2- ئاستى مۆرفۆلۆجىي:

ئىك ژ بنەمايىن سەرەكى ئەوين د مۆرفۆلۆجىي
کاردکەت، پىخەمەت رىزبوونا کەرتين جووت
پەيفان ئەو ل دەمى کەرتين جووت پەيفى ژ لاى
مۆرفۆلۆجىيە پەكفە دگرىداى بن (26) ئەف
کەرتەزى د ئاستى مۆرفۆلۆجىيە برىتييە ژ دوو
پەيفان و پەيوەندىيە کا بەيز ب ئىك و دوو فەهەنە
و چىدبىت ئىك ژ ئەوان ژ يا دى دروستديت.

د زمانى کوردیدا د جورەكى جووت پەيفاندا ،
کەرتى ئىكى بنەرەتە (بناغەيە) و ئەرييە و کەرتى
دووى بى ل سەر کەرتى ئىكى هاتىيە دارشتن و بى
نەرييە، ب واتايەکا دى د ئەفان جووت پەيفاندا
مۆرفىما نەرى دچىتە بەراھىيا کەرتى دووى. ئەفجا
ئەگەر مۆرفىما نەرى ل گەل کەرتى ئىكى هاتە
بكارهينان، ل ئەوى دەمى دى واتا جووت پەيفى
تەكچىت، ئەفەزى ژ بەر هەندىيە كۆ د زمانى

کوردیدا، کەرتی نەری ل پستی کەرتی نەری
 دەیت، ئەو چەندەژی ژ ئالیی خۆفە رێزبۆون و
 رێزبۆونا جووت پەیفان دروستدکەت. وەکو د
 ئەفان نموناندا دیاردبیت:

—هات و نەهات. *نەهات و هات.
 —دقیت و نەقیت. *نەقیت و دقیت.
 —دشییت و نەشییت. *نەشییت و دشییت.
 —دکەت و ناکەت. *ناکەت و دکەت.

د جووت پەیفیدا، زمانی عەرەبی (دیالیکتا
 عیراقی) وەکو زمانی کوردی، کەرتی دووی ژ
 کەرتی ئیکی (کەرتی بناغە) یی هاتییه دارشتن و
 کەرتی دووی مۆرفیما نەری یا وەرگرتی. وەکو:

—اکو و ماکو.
 —زین و مازین.
 بريد و مايريد (27).

د زمانی کوردیدا ل دەمی مۆرفیما کۆمکرنی ل
 گەل جووت پەیفان بکار دەیت، ل گەل کەرتی
 دووی دەیت، نەکو ل گەل کەرتی ئیکی، هەر

چەندە د بنەرەتدا کۆمکرن بۆ هەر دوو کەرتان
 دزقیت، ئەفەژی ژ بەر هندییه جووت پەیف
 بەشەکە ژ پەیفای لیکدای، ژ بەر هندی وەکو تاکە
 پەیف بکار دەیت، واتە تایبەتمەندیی پەیفای لیکدای
 هەلدگرت. ب ئەفی چەندی ئەم دشیین بیژین، کو
 د رێزبۆونا کەرتین ئەفان جووت پەیفاندا، پەیفای
 سادە ل دەستپێکی دەیت و پەیفای مۆرفیما کۆمی ل

گەل هاتی، ل پستی ئەوی دەیت. ئەفەژی ژ رەخی
 —شەپ و شۆر. *شەپ و موور.
 —جل و بەرگ. *جل و بیل.

خۆفە رێزبۆونەکی بۆ بکارهینانا کەرتین جووت
 پەیفان د زمانی کوردیدا دروستدکەت. وەکو:
 —بیک و زافایان. *بیکان و زافا.
 —ژن و زەلامان. *ژنان و زەلام.

د زمانی کوردیدا جۆرەکی دیی جووت پەیفان
 هەنە، کو دیسان کەرتی ئیکی (بناغە) یە و کەرتی
 دووی یی ل دویف ئەوی کەرتی هاتییه دارشتن و
 رێزبۆونەکی بۆ کەرتین جووت پەیفای دروستکریه و
 هەر دەمی پاش و پێشکرن د جەیی کەرتین جووت
 پەیفیدا هاتە کەرن، ل ئەوی دەمی ئەو جووت پەیف
 دی واتا خۆ ژ دەستدەت. وەکو د ئەفان نمونین ل
 خواریدا دیاردبیت:

—شل و مل. *مل و شل.
 —قاف و قوت. *قوت و قاف.
 —شیل و بیل. *بیل و شیل.

واتە ئەو جووت پەیفە، ل سەر ئیک وەزن و
 قافیە دروستبۆوینە و واتا کەرتی دووی ژ واتا
 پەیفای ئیکی دەیتە وەرگرتن.

دیسان ئەو کەرتین جووت پەیفای،
 پێکفە گرێداینە و د شیاندا نینە، پەیفەکا دی ل جەیی
 هەر کەرتەکی ژ کەرتین رەسەنن جووت پەیفای
 بکارهیت، ئەفەژی ژ رەخی خۆفە رۆلی خۆ د
 رێزبۆون و رێزبۆونا کەرتین جووت پەیفایدا
 دبیت. هەر وەکو د ئەفان نمونین ل خواریدا
 دیاردبیت:

—شەپ و شۆر. *شەپ و موور.
 —جل و بەرگ. *جل و بیل.

-گفت و گو. *گفت و ستاندن.

-دان و ستاندن. *دان و گو.

2-3-ئاستی سینتاکسی:

فاکتەری سینتاکسیژی رۆلی خۆ د ریزبوون و ریزنەبوونا کەرتین جووت پەیفیدا دینیت. بۆ نمونە د زمانی کوردیدا گەلە کجاران رێک ناهیتە دان، (دیارکەر) ل بەراھیکا کەرتی دووی بهیت، بەلکو یا گونجایە ل بەراھیکا جووت پەیفی هەمیی بهیت. ئەفە ئیکە ژ تایەتمەندیی پەیفی لیکدای و جووت پەیفی، چونکی وەکو تاکە پەیفی سەرەدەری ل گەل دەیتە کرن. ب ئەفی رەنگی ل خواری:

- گەلەك دايك و باب هاتن.

* دايك و گەلەك باب هاتن.

-ئەو چەند شوخ و شەنگە.

* ئەو شوخ و چەند شەنگە.

-ئەوان چەند گێروگرفت هەبوون.

* ئەوان گێرو چەند گرفت هەبوون.

دیسان ژ ئالیی سینتاکسیفە ئەو هەر دوو کەرتین جووت پەیفی سەر ب هەمان پۆلیفەنە و نابیت پۆلا ئەوان ژیکجودایت- ئەفەژی ژ رەخی خۆفە رۆلی خۆ د ریزبوونا کەرتین جووت پەیفیدا دینیت- و ئەفە کەرتە دشین ئەرکین سینتاکسیی جودا ببین، کو جودابن ژ ئەوی پۆلا ریزمانیا هەدی (82) بۆ نمونە دوو کار دشین ببە گریه کا نافی وەکو(گفت و گو)، و ئەو گری د ناڤ رستیدا چیدبیت بیته(بەرکار). وەکو د رستا: (ئەز گفت

و گوئی ل گەل تە ناکەم) دا دیاردبیت. هەر وەسا دوو ناڤین دووبارەبووی دشین ئەرکی هەڤالکاری بین. وەکو (پۆل پۆل)، هەر وەکو د رستا: (ئەو پۆل پۆل هاتن) دا دیاردبیت.

2-4-ئاستی سیمانتیکی:

د ناڤ سیمانتیکیدا هەندەك ژ پەیوەندیی واتایی رۆلی خۆ د ریزکرنا جووت پەیفاندا دینیت، چونکی گەلە کجاران ئەفە پەیوەندیی واتایی کۆت و بەندان بۆ جووت پەیفان ددانیت و ناهیلیت پاش و پیشکر د کەرتین ئەویدا بهیتەئەنجامدان. ئەو پەیوەندیی واتایی ئەفەنە:

1-هەڤواتا-synonymy:

هەندە کجاران کەرتین جووت پەیفان د واتاییدا وەکو ئیکن یان نیزیکی ئیکن، بەلی ئەفە نیزیکیبوونا واتایی نابیتە ئەگەری هندی، کو ریکی بدەتە جووت پەیفی جەین کەرتان ل ئیک و دوو بگوھۆریت، چونکی ئەفە جە هگوھۆرینە دبیتە ئەگەری نەریژمانیوونا جووت پەیفان. هەر وەکو ل خواری دیاردبیت:

-پەرش و بەلاڤ. *بەلاڤ و پەرش.

-گفتو گو. *گو و گفت.

-هەر و با. *با و هەر.

-کۆت و بەند. *بەند و کۆت.

2-دژواتا-opposition:

هەندە کجاران کەرتین جووت پەیفان د واتاییدا دژی ئیکن. دژواتا ژ رەخی خۆفە ریزبوونەکی د ناڤ کەرتین جووت پەیفاندا دروستدکەت، چونکی

گه‌له‌کجاران د شیاندا نینه پاش و پیشکرن د ناڅ
 کهرتین دژی ئیک د واتاییدا بهیته‌کرن. وه‌کو د
 ئەفان غوونین ل خواریدا دیاردیت:
 -شرین و ته‌حل. *ته‌حل و شرین.
 - خوشک و برا. *برا و خوشک.
 -دایک و باب. *باب و دایک.

3-ته‌واو‌کاری - Complementarity:

ته‌واو‌کاری جوړه‌که ژ دژواتایی ((ئهم جوړه‌ی
 دژواتا وشه‌کان یه‌کتری ته‌واو ده‌کهن)) (29). ئەڅ
 جوړی په‌یوه‌ندیی وه‌کو جوړین دیین دژواتایی
 رۆلی خو د ریزبوننا کهرتین جووت په‌یقیدا
 دبینیت، چونکی پاش و پیشکرن د کهرتین ئەفی
 په‌یوه‌ندییدا کارتیکرنی ل ریزمانیا جووت په‌یقی
 دکه‌ت. وه‌کو:

-ژن و میر. *میر و ژن.
 -دایک و باب. *باب و دایک.
 -ئافک و برنج. *برنج و ئافک.
 -خوارن و فەخوارن.

4-جیاوازی - Semantic contrast:

په‌یوه‌ندییا جیاوازیی ((...به‌زوری له‌و
 لیکدراواندا ده‌بینی، که‌که‌ره‌سه‌کانی رهنگن))
 (30). ئەڅ په‌یوه‌ندییه‌ژی به‌شدارییی د ریزبوننا
 کهرتین جووت په‌یقاندا ده‌کن، چونکی یا ب
 زه‌حه‌ته‌ئو کهرت به‌ینه‌پاش و پیشکرن. وه‌کو د
 ئەفان غوونین ل خواریدا دیاردیت:

-که‌سک و سوور. *سوور و که‌سک.
 -رەش و شین. *شین و رەش.

-سوور و زهر. *زهر و سوور.
 -که‌سک و شین. *شین و که‌سک.

دیسان ئەڅ په‌یوه‌ندییه د ناڅ چه‌ند بوارین دیین
 واتایدا ده‌یته‌دیتن. کو ئەڅ بواره‌ژی به‌شدارییی د
 ریزبوننا کهرتین جووت په‌یقاندا دبینیت و
 جه‌گوه‌ورینا ئەفان کهرتانژی یا ب سانه‌هی نینه.
 وه‌کو د ئەفان غوونین ل خواریدا دیاردیت:

-دجله و فرات. *فرات و دجله.
 -تکه و که‌باب. *که‌باب و تکه.
 -گه‌س و برنج. *برنج و گه‌س.

5-ب‌خوڤه‌گرتن - Hyponymy:

مه‌به‌ست ژ دیاردا ب‌خوڤه‌گرتی ئەوه
 چه‌ند زاراقه‌یه‌ک د بن زاراقه‌کی گشتیدا کۆمبن
 (31). ئەڅ دیارده‌هنده‌کجاران رۆلی خو د ریزبوننا
 کهرتین جووت په‌یقیدا دبینیت، چونکی ((له‌م
 جوړه‌لیکدراوانه‌دا کهرتی دووهم ئاسایی جوړیکه
 ... له‌کهرتی یه‌که‌م، واته‌واتایی کهرتی یه‌که‌م
 دووهمیش داده‌پۆشی‌یان ده‌یگرینه‌وه)) (32). ئەفجا
 هەر ده‌می ئەڅ کهرته‌هاته‌پاش و پیشکرن، ئەو
 جووت په‌یف دی‌شیوه‌کو نه‌ریزمانی ب
 خوڤه‌گرن. وه‌کو د ئەفان غوونین ل خواریدا
 دیاردیت:

-گول و نی‌رگز. *نی‌رگز و گول.
 -گول و ریحان. *ریحان و گول.
 -گول و به‌یین. *به‌یین و گول.
 -رپک و پر. *پر و رپک.

6-به‌ش و گشت - part - whole:

—پرسیار و بەرسف *بەرسف و پرسىار

—ژيان و مرن. *مرن و ژيان

2-5- ئاستى پراگماتيكي:

بەرى ئەم بەحسى رۆلى پراگماتيكي د
رېزبونا كەرتىن جووت پەيقيدا بکەين، پیدفیه ئەم
بزاین، كا سنوورى پراگماتيكي هەتا كیفهیه؟
چونكى زانینا ئەفئى پرسىارى ھاریکارە بو زانینا
ھندى، كا بۆچى ژ لایى پراگماتيكي كىژ كەرت
ل بەرى كىژ كەرتى د ناؤ ئاخفتیدا بکار دەیت.

پراگماتيک پابەندە بکارهینانا زمانى و زانینا
کەلتورویقه، چونكى پراگماتيكي پەيوەندیە کا بهیز
بکارهینان و کەلتوورى مللەتائفە ھەیه، لى ژ
بەرکو کەرتوورى ھەمى مللەتان وەکو ئیک
نینە، ژ بەر ھندى پراگماتيکا مللەتانىژى
ژیکجودادبیت.

کەلتورور((له Culturr) ھە ھاتووه، کە پیشتر
لاى ئیمە وەکو رۆشنیری لیکدراوہتەوہ، بەلام لە
گەوہەردا سنوور و مەودای ئەم وشەیه یان
زاراویە لەوہ فراوانترە و سەرجم بوارەکانى
رۆشنیری و زمان و دابونەريت و ئاین و پانتایى
وہمى و لاوہمى و کەش و تەقسە کۆمەلایەتى و
ئاینیہ کان و فیکر و ئەدەب و ھونەر و میژوو...
دەگریتەوہ)) (34).

فاکتەرى پراگماتيكي رۆلە کى کارىگەر د
رېزبونا کەرتىن ژمارە کا زۆرا جووت پەيقان د ناؤ
ئاخفتیدا ھەیه.

پەيوەندیە بەش و گشتى د ناڤەرا دوو
چەمکاندا نیشان دەت. ئەفەژى وەکو ھایوونیمىيە و
رېزبەندیەك د ناڤەرا بەشى و گشتى پیکھیتەرى
ئەویدا ھەیه، لى ب فئى چەندى ژ ھایوونیمىيە جوودا
دبیت کو ئەو پەيقا ب بەش دەیتە نیاسین پشکە کە
ژ پەيقا گشت وەکو (تل) کو پشکە کە ژ دەستى
یان پى و جورەك ژ وان نینە، لى د ھایوونیمىيدا
(نیرگز) جورەكى (گول) ییە (33). ئەو پەيوەندیە
واتایى وەکو پەيوەندیە ب خۆفەگرتنى رۆلى خۆ د
رېزکونا کەرتەستین جووت پەيقاندا ھەیه، چونكى
ل دەمى کەرتىن جووت پەيقى ب شیوى پەيوەندیە
بەش و گشتى رېزەدین، گەلە کجاران کەرتى دووى
دبیتە بەشەك ژ کەرتى ئیکىي جووت پەيقى. ئەفجا
ھەر دەمى جەئى ئەوان کەرتان ل ئیک ھاتە
گوھارتن، دى ئەو جووت پەيף شیوہ کو
نەرېزمانى ب خۆفەگرن. وەکو ل خواری
دیاردبیت:

—سەر و چاڤ. *چاڤ و سەر.

—دەڤ و لیف. *لیف و دەڤ.

—دەڤ و ددان. *ددان و دەڤ.

—مال و عیال. *عیال و مال.

7-ئەنجام-Consequence:

ئەفەژى ئەوان جووت پەيقان ب خۆفەدگريت،
کو کەرتى دووى ئەنجام بیت بو کەرتى ئیکى.
ئەفجا ئەو دیاردە ژ رەخى خۆفە بەشدارییى د
رېزبونا کەرتىن جووت پەيقيدا دکەت. نموونە بو
ئەفئى دیاردى ئەفئى ل خوارینە:

رېزبوننا كەرتين جووت پەيقيدا دىنيت، ئەوژى
دزقريتهفە بۆ رېزبەنديا دەمى يان رېزبەنديا
لوجيكيا بابەتان، ئەفەژى ئاماژى ددەتە راستيا
بكارهينانا پەيقان د ەهلويستيدا. ئەفەژى چەند
شيۆەكان ب خوڤە دگريت:

ا-چ ل دەستپىكى رويدايە ئەو دى ل دەستپىكى
هيت، د ئەفان جووت پەيقاندا كەرتى ئىكى،
كەرتى دووى ب خوڤە دگريت يان گرمانا كەرتى
دووى دكەت (36). نمونە بۆ ئەفنى خالى ئەفەنه:

- ئەوى زاد لينا و خوار. (لينا و خوار)
*- ئەوى زاد خوار و لينا. (*خوار و لينا)
- ئەوى مريشك فەكروشت و خوار. (فەكروشت و
خوار)
*- ئەوى مريشك خوار و فەكروشت. (*خوار و
فەكروشت)

- ئەول دنيايى ژيا و مر. (ژيا و مر)
- ئەول دونيايى مر و ژيا (*مر و ژيا)

3-بنەمايى پراگماتيكيى سىيى، گريدای هزرا
نيزيكبوونييه. ئاخفتكەر دەيتەهژمارتن فاکتەرەكى
كارليکەرئى خودان كارتیکرنا مەزن د كریارا
رېزکونا كەرتين جووت پەيقيدا. ژئاليى پيشتر
هاتنا نيشانکاران (كەرتان)، ئاخفتكەر گرنگيى
دەتە تشتى نيزيكتر بۆ (37) خالا سفر ژ
دەوروپەرى نيشانکاران (38)، ئەفەژى نيشانکارين
پراگماتيكيين كەسى و جەهى و دەمى ب خوڤە
دگريت. كورتيا ئەفنى بنەماي ئەفەيه: يى نيزيكتر

ل خواری دى ەهلەدەين بەحسى ئەوان بنەمايىن
پراگماتيكي كەين، ئەوين رۆلى خو د رېزبوننا
كەرتين جووت پەيقان د ناڤ ئاخفتنيدا دىين، يان
ئەوى دینە ئەگەر کو كەرتەك بەرى كەرتەكى دى
د ناڤ ئاخفتنيدا بهيت:

1-تيگەهين ئەسمانى بەرى تيگەهين ئەسمانى دەين
(35). وهكو:

-خودى و پيغەمبەرى ئەف دینە بۆ مە يى
ئاشكەراكرى. (خودى و پيغەمبەر)

*- پيغەمبەر و خودى ئەف دینە بۆ مە يى
ئاشكەراكرى. (*پيغەمبەر و خودى)

-خودى و بەنى ژى د رازينە. (خودى و بەنى)

*- بەنى و خودى ژى د رازينە. (*بەنى و خودى)

-بەهشت و ئەرد گەلەك ژيكدويرن. (بەهشت و
ئەرد)

*-ئەرد و بەهشت گەلەك ژيكدويرن. (*ئەرد و
بەهشت)

بيگومان بنەمايى سەرەكى يى ئەفنى رېزبوننا ل
سەرى د ناڤ ئاخفتنيدا بۆ بىروباويرن ئاينى
دزقريت، ژبەر ەندى ئەف ەوکارى جفاكى
كارىگەرييه كا كوير ل سەر زمانى رەنگفەدەت.
ئەف خال ئەوى چەندى دسەلمينيت، كو مللەتى
كورد مللەتەكى موسلمانە، چونكى ژلايى
زمانيفە ەرد پەيفە كال بەرى پەيفە كا دى بهيت،
ئەو پەيقل دەستپىكى ەاتى ژ پەيقل دى گرنگزە
ئەوال پشتى ئەوى دەيت.

2-بنەمايى دوويى پراگماتيكي يى رۆلى خو د

بیت بۆ ئاخفتنكەرى، ئەو ل بەراھىكى دەھت، بۆ
نموونه:

ا-نیشانكارى جھى:

-لڧىرى و لوپرى.

- ئەز و تۆ ھاتىن.

-رەخ و دوور.

-ئەڤلا و ئەو لا.

ب-نیشانكارى دەمى:

- ئەڤرۆ و دوھى.

-ئەڤرۆ و سوبەھى.

-ڧىگافى و گافەكا دى.

-نوكە و پاشى.

د ئەڤى نموونا ل سەرىدا جھناڤى كەسىي ئىكى

تاك، كو نیشانكارى كەسى(ئەزە)، ل بەرى جھناڤى

كەسى دووى تاك ھاتىيە، ئەوژى نیشكارى

كەسى(تۆ) يە. ئەڤەژى ژ بەر ھندىيە كو جھناڤى

كەسى ئىكى نيزىكترە بۆ ئاخفتنكەرى ژ كەسى

دووى. ژ بەر ھندى يا گونجاي ناييت دناڤ

ئاخفتنىدا بھيتە گوتن(تۆ و ئەز ھاتىن).

دىسان ھەمان تشت بۆ ئەڤان نموونىن ل

خوارىژى يا دروستە:

- ئەز و ھوين ھاتىن.

- *ھوين و ئەز ھاتىن.

- ئەز و ئەو ھاتىن.

- *ئەو و ئەز ھاتىن.

- ئەم و تۆ ھاتىن.

- *تۆ و ئەم ھاتىن.

- ئەم و ئەو ھاتىن.

- *ئەو و ئەم ھاتىن.

- ئەم و ھوين ھاتىن.

- *ھوين و ئەم ھاتىن.

4-بەمايەكى دىيى پراگماتىكى، كو رۆلى خۆ

د رېزبونا كەرتىن جووت پەيڤىدا دىنيت، ئەو

كو پترىا جاران كەسىن دان عەمر، ل دەستپىكى

دھىن. ب واتايەكا دى يىن دان عەمر پىش گەنجان

دھىن (39). ھەر وەكو د ناڤ ناڤىن بواری

خزمايەتپىدا ئەڤ چەندە دياردبىت، وەكو د ئەڤان

نموونىن ل خوارىدا ئەڤ چەندا مە گوتى ئاشكەرا

دبىت:

-دايك و خوشكىن من كارى مالى دكەن.(دايك و

خوشك)

-*خوشك و دايكا من كارى مالى دكەن.* (خوشك

و دايك)

-باب و برا يىن من مامۆستانە. (باب و برا)

*برا و بابى من مامۆستانە. (*برا و باب)

-ئازادى نەڤى و نەڤى چىچرك يىن ھەين. (نەڤى و

نەڤى چىچرك)

د ناڤ ئەڤان نیشانكارىن جھى و دەمىيىن ل

خوارىدا، نيزىكبونا جھى و دەمى بۆ

ئاخفتنكەرى يا ئاشكەرايە، لەوا رېزبونا كەرتىن

ئەڤان نیشانكاران د ناڤ ئاخفتنىدا، دى ب ئەڤى

رەنگى ل خوارى بیت:

د جووت پەیفین ناڤ ئاڤتینیدا بکار دەین، پێش نقش و ڕەگەزی نێر دەیت. ل خواری دی هەول دەین ئەڤی چەندی ب نمونەڤه ڕوونبەین:

۱- ئەو نمونین ڕەگەزی می بەری ڕەگەزی نێر دەیت، ئەڤەنە:

—خوشک و براین من مامۆستانە. (خویشک و برا)

—دایک و بابین من نەخویندەوارن. (دایک و باب)

—ئەڤە ھۆلا بیک و زافایانە. (بیک و زافا)

—ئەڤ ژن و زەلامە، بیک و زافانە. (ژن و زەلام، بیک و زافا).

—کچ و کورین ئەوی قوتابینە. (کچ و کور)

—ئەڤە داستانا خەج و سیابەندییە. (خەج و سیابەند)

—شرین و فەرھاد دوو ئەڤیندارین کوردن. (شرین و فەرھاد)

... ھتە.

ب- ئەو نمونین ڕەگەزی نێر بەری ڕەگەزی می دەیت، ئەڤەنە:

د- ئەڤی قوتابجانییدا ڕەگەزین نێر و می ھەنە. (نێر و می)

— ئەڤە داستانا مەم و زینیە. (مەم و زین).

6- تیگەھین سەرەکیتر ل دەستپێکی دەین (41) وەکو د ئەڤان نموناندا دیاردبیت:

—ھەرن گەنم و جەھی بدین. (گەنم و جەھ)

—*ھەرن جەھ و گەنی بدین. (*جەھ و گەنم)

—ئەو مەڤەکی ب نان و خوینیە. (نان و خو)

—*ئەو مەڤەکی ب خو و نانە. (*خو و نان)

—تاڤ و ھەیف دوو ئەستێرن مەزن. (تاڤ و ھەیف)

نازادی ئەڤی چچرک و نەڤین ھەین. (نەڤی چچرک و نەڤی)

—ئەوی خال و خوازاین من کوشتن. (خال و خوازا)

—*ئەوی خوارزا و خالی من کوشتن. (*خوارزا و خال)

— مام و پسمام ھاتن. (مام و پسمام)

—*پسمام و مام ھاتن. (*پسمام و مام)

ھەر وەکو ژ نمونین ل سەری دیار، د ناڤ جفاکا کوردیدا د بواری خزمایەتییدا، ناڤین مەڤین ب عەرڤە مەزن بەری ناڤین مەڤین ب عەرڤە بچوکیتر دەین، ئەڤەڤی ئەوی چەندی دگەھینیت، کو د کەلتووری کوردیدا مەڤین مەزن و دان عەمر ڕێزەکا مەزن ھەنە، لەوا ناڤین ئەوان د ناڤ ئاڤتینیدا ل دەستپێکی دەین و پێشداکەڤن.

5- بئەمەیی دیی پراگماتیکی کو ڕۆلی خو د ڕێبوونا کەرتین جووت پەیفیندا دینیت، ئەوڤی بئەمەیی (نقش- ڕەگەز) یە.

د جفاکی کوردیدا، چونکی ((...کۆمەڵیکی کشتوکالی بوو و ژن و پیاو بەیەکەو ڕەنجیان داو و کاریان پێکەو کردوو تا ڕادەیک وەیک یەک سەیر کراون. ئەمەش لە ھەندی لیکدراوی بەستراودا ڕەنگی داو تەو. لە ھەندیکیان ڕەگەزی نێر و لە ھەندیکی تریان ڕەگەزی می پێش دەکەویت)) (40). ئەڤەڤی ئەوی چەندی دگەھینیت، کو د ناڤ جفاکی کوردیدا ژن و ئاڤرەتی ڕێزەکا زی دە ھەیدە، لەوا گەلە کجاران نقش و ڕەگەزی می

په یغان دهین، نهوین سہمتا نهوان ناسوی بن (44).
وہ کو د نهفان غووناندا دیاردیت:

— بلند و فرہ.

— باکور و باشور.

ژ نهفان غوونین سہری دیاردیت کو پتر فیانا
(تفضیل) ریزبہندی د زمانی کوردیدا بو سہمتا
ستونیہ ژ سہمتا ناسوی.

9— نهو پھیښ نامازی ژناڤدا دکن، ل بہری نهوان
په یغان دهین نهوین نامازی ژدہرقہ دکن. وہ کو:
— ژناڤدا و ژدہرقہ.

— هہناسہوہرگرتن و هہناسہدان.

— هاتی و دہرچوی (45).

نهو پرنسیپہ حالہتہ کی تایبہ تی پرنسیپی
نیزیکییہ، کو ہندی نیزیکتہرہ پیشتہرہ دهین، نانکو
تشتی ژناڤدا هہستپدہیتہ کرن نیزیکترن، لہوما ل
دہستپکی دهین.

10— نهو پھیښ واتاین نهړنی هہین، ل بہری نهوان
په یغان دهین، نهوین واتاین نہړنی هہین (46).
وہ کو:

— خیر و شہر

— کو مکر و ژیرن

— دوست و دوزمن.

— راست و چہوت.

— باش و خراب

ب باوہرا مہ، ہندہک چارچوښ تیگہہی ہندہ
بو نهوان تیگہہین ہم دبیزینی "نہړنی" وہک سیمہ،
کو خودان هہکویفین "نہړنی" نین. وہک نهنجام

— *ہیف و تاؤ دوو نهستیرین مہزنن. (*ہیف و
تاؤ)

د نهفان غوونین ل سہریدا د بنہرہتدا سروشتی
پہیفا سہرہکیر دخوازیتہ ہندی کو ل بہراہیکا
پہیفا دی بہیت. لی د غوونہکا وہ کو (رہ و
سمیل) دا، پہیفا رہ د ناؤ ناخفتنیدا ل بہری پہیفا
سمیل دہیت، نهقہڑی بو کاریگہریا بہگرہوہندی
کہلچہری د ناؤ ناخفتنا جفاکیدا دزفیریت، ب
تایبہ تی بو فاکتہری نایی (42)، چونکی د نایی
ئیسلامیدا ہیلا نا رہان و کورتکرنہ سیمیلان
سونہتہ، لہوا یا ناسایتزہ بہیتہ گوتن (رہ و سیمیل)
ژ (سمیل و رہ).

7— نهو پھیښ نامازی ددہنہ ناراستی راستی بہری
نهوان په یغان دهین نهوین نامازی ددہنہ ناراستی
چہپی. وہ کو:
راست و چہپ.

د ناؤ نارستہیین جوگرافییدا، چونکی
رؤژہلات نامازی ددہتہ رہخی راستی و رؤژناڤا
نامازی ددہتہ رہخی چہپی، لہوا ریزبونہ نهوانثری
دیتہ: رؤژہلات و رؤژناڤا. نہ کو (رؤژناڤا و
رؤژہلات) (43).

رہنگہ نهو ریزکرنہ د ناؤ ناخفتنا زمانی کوردیدا
بو کاریگہریا نایی بزفیریت، چونکی د نایی
ئیسلامیدا لایہنی راستی ب سہر رہخی چہپی
دئیخت.

8— بنہمایہ کی دیی پراگماتیکی نهوہ، کو نهو
پہیښ سہمتا نهوان ستوونی بن، ل بہری نهوان

3- ئاستی و اتایژی رۆلی خو د ریزبونا کهرتین جووت پهیځیدا دبیینت، ئه وژی ب ئه فان رپکان:
 ا- د ئاستی سیمانتیکیدا پهیوهندیین واتایی رۆلی خو د ریزبونا کهرتین جووت پهیځیدا دبیینت.
 ب- دئاستی پراگماتیکیدا کهلتهوور و فاکتهرین جفاکی رۆلی خو د ریزبونا کهرتین جووت پهیځیدا دبیینت.

پهراویژ

- (1) David Crystal: 2008: 81
 (2) saeed idrees saeed: 1997: 1
 (3) ژیدهری بهری، ل 81.
 (4) Jean Hudson: 1998: 31
 (5) Yakov Malkiel: 1968: 311
 (6) Medvedeva L.M. and Daineko V.V.: 1994: 254
 (7) Gustafsson, M.: 1984: 123
 (8) Cooper, W. E.; Ross: 1975: 63
 (9) نهجده سهلام: 1977: 53
 (10) shilan ali hamasoor: 2007: 67
 (11) محمد مهده معروف فتاح: 2010: 275.
 (12) بو پتر پترانیان دهربارهی کومله پهیځین ژ سى کهرتان پیکدهیت، بنیره (بیستون ههسدن نهجده: 2012: 184).
 (13) بو پتر پترانیان دهربارهی بهسکرنا جووت پهیځان د ناڤ دیاردا کومله پهیځیدا، بنیره (بیستون ههسدن نهجده: 2012: 179-185).
 (14) Petra Dámová: 2007: 37
 (15) ههمان ژیدهر، ل 34-35.
 (16) Yakov Malkiel: 1968: 323-326
 (17) Petra Dámová: 2007: 36
 (18) ههمان ژیدهر، ل 36.
 (19) کوسهر گهلای: 2006: 54-67.
 (20) محمد مهده معروف فتاح: 2010: 275.
 (21) کوسهر گهلای: 2006: 68-69.
 (22) ههر چهنده ژمارا نهوان جووت پهیځین پاش و پیشکر تیدا یا دروستیت، زور کیمین نه گهر بهراورد بهیته کرن، ل گهل نهوان جووت پهیځین کو د شیاندا نه بیت، پاش و پیشکر د ناڤ کهرتین نهواندا بهیته نهجامدان. ژ ههژی بهیژین، پاش و پیشکر د ناڤ کهرتین جووت پهیځیدا، د نیک زاریدا روینادهت، نانکو جووت پهیځی د ناڤ نیک زاریدا نیک ریزبون ههیه، نهڤ پاش و پیشکر نه ل نهوی دهی دروسته، ل دهمی ژیدهر و سهراوی نهوان کهرتان ژ چهنده زاران بیت، وه کو (خیر و شهر) ژ زاری سۆرانییه و (شهر و خیر) بو هندی دجیت، کو سهر ب زار

هندهك پیههیرین گشتی یین ههین بو پتر فیانی ل دویف نهوی یهکی کو چ تشت د بهادارتین.
 11- پهیځین هلگیرین تینگه هین گرنگر ههین، ل بهری نهوان پهیځان دهین نهوین گرنکیا کیمتر ههین (47). وه کو:
 - زانست و نهدهب.
 - یاسا و رامیاری
 - زمان و نهدهب.

ب نهفی رهنگی نهو تشتین ل دهڤ مه گرنگر بن، ئه ددانین بهری یین دی. بو نمونه، د جفاکی مه و ل دهڤ دایک و بابان زانستین رووت گرنگر ژ زانستین جفاکی لهوما ئه پهیځا زانست ددانین بهری نهدهب. ههروهسا ل دهڤ د جفاکی مهدا یاسا گرنگره و ل پیش و رامیاریی دهیت، نهڤهژی ژ بهر هندیییه نه گهر یاسا نه بیت، **رهنگه رامیاریژی** نه بیت یان یا لاوازیت. دیسان زمانژی ژ نهدهبی گرنگره، چونکی زمان کهرهستی نهدهبییه و بیی زمان نهدهب نابیت.

نهجام

پشتی مه نهڤه کولینه نهجامدی ئه م گههشتینه نه فان نهجامین ل خواری دیار کری:
 1- د ناڤ ئاستی دهنگی و ریتیمیدا، (ره گههزدۆزی و قافیه و سهج) رۆلین خو د ریزبهنديا کهرتین جووت پهیځی د گوڤهرا بههیدینیدا دبیینت.
 2- د ئاستی ریزمانیدا کهرتی بناعه و پهیځین سهر ب ههمان پۆلڤیه رۆلی خو د ریزبهنديا کهرتین جووت پهیځی د گوڤهرا بههیدینیدا هه نه.

- کهوسەر گهلالی، جووته وشه لیکنراو له زمانێ کوردیدا، چاپی یه کهم، بلاوکراوی ناراس، ههولیر، 2004.

ب-ب زمانی عهرهیی:

- اف. آر. بالمر، علم الدلالة، ترجمة عبدا بيد الماشطة، مطبعة العمال المركزية، بغداد، 1985.

ج-ب زمانی فارسی:

- ابراهیم چگنی، فرهنگ دائره المعارفی زبان و زبانهها، نشر بهنام، دانشگاه لرستان، تهران، 1382.

- _____، فرهنگ توصیفی آموزش زبان و زبان شناسی کاربردی، ویراست سوم، تهران، 2005.

- کورش صفوی، درئمدی بر معنی شناسی، چاپ دوم، نشر سوره مهر، تهران، 1383 (2004).

د-ب زمانی ئینگیزی:

- David Crystal, A Dictionary of Linguistics and Phonetics 6th Edition, 2008.

- Gustafsson, M. (1984). The syntactic features of binomial expressions in legal English. Text 4 (1-3).

- Cooper, W. E.; Ross, J. 1975. "Word order". In R. Grossman, R. E.; L. J. San & T. J. Vance (eds.). Papers from the Parasession on Functionalism April, 17, 1975.

- JEAN HUDSON. Perspectives on fixedness: applied and theoretical, 1998.

- Join Lyons, Semantics, Vols 1 & 2, Cambridge, Cambridge University press,

-saeed idrees asaed, binomial expression in iraqi arabic with refference to english: aphonppragmatic approach, a thesis of master, college of arts, university of mosul, 1997.

- Shilan ali hamasoor, asyntactic and semantic study of collocation in english and kurdish, a thesis of master, college of languages, university of sulaimani, 2007, Stephan Gramley and Kurt-Michael Pätzold, A Survey of Modern English, Second Edition, by Routledge, london, 2004. first publish in:

- Malkeil, Y. Studies in irreversible binomials. Lingua 8, 113-160. 1959.

- After published in the book below:

- Yakov Malkiel, Essays on Linguistic Themes, printed in great Britain, 1968.

- Medvedeva L.M. and Daineko V.V. English-Ukrainian Dictionary of Binomial Expressions. - reiv: Ukrainian Encyclopedia Publishers, 1994.

- Petra Dámová, The Language of Law-A Stylistic Analysis with a Focus on Lexical (Binomial) Expressions, MASARYK UNIVERSITY IN BRNO FACULTY OF EDUCATION DEPARTMENT OF ENGLISH LANGUAGE AND LITERATURE, 2007.

- Pop Anamaria Mirabela, THE STYLE IN THE LANGUAGE OF PROMOTIONAL LITERATURE, Universitatea din Oradea, Facultatea de tiin_e Economice, Str. Universit_ii 1, Oradea: http://www.clevelandjewishnews.com/pdf/MA NN_Jewelers.pdf

یان چهند زارین کوردین کوردستانا ئیرانیقه بیت، ب ئهفئی چهندی جووت پدیف د سنووی ئیک زاریدا ریکی ب پاش و پیشکرنا کهرتان نادهت (کهوسەر گهلالی: 2006: 91).

(23) ابراهیم چگنی: 1382: 19.

(24) Pop Anamari Mirabela: 23/8/2012

(25) ابراهیم چگنی، 2005: 472.

(26) saeed idrees saeed: 1997: 60

(27) ههمان ژیدەر، ل 61.

(28) Michael Pätzold (Stephan Gramley and kurt - : 2004: 58)

(29) عهبدولواحید موشر دزهیی، 2010: 119.

(30) محمهد مدعروف فهتاح: 2010: 286.

(31) اف. آر. بالمر: 1980: 99-100.

(32) محمهد مدعروف فهتاح: 2010: 286.

(33) کورش صفوی: 1383: 104.

(34) عهتا قهره داغی: 2007: 9.

(35) saeed idrees saeed: 1997: 68

(36) ههمان ژیدەر، ل 69.

(37) ههمان ژیدەر، ل 71.

(38) 638. : Lyons: 1977

(39) saeed idrees saeed: 1997: 72

(40) محمهد مدعروف فهتاح: 2010: 291

(41) saeed idrees saeed: 1997: 77

(42) ههمان ژیدەر، ل 77.

(43) ههمان ژیدەر، ل 81.

(44) ههمان ژیدەر، ل 82.

(45) ههمان ژیدەر، ل 83.

(46) Lyons: 1977: 275

(47) saeed idrees saeed: 1997: 86

ژیدەر

أ-ب زمانی کوردی:

- ئهجهد سهلام، جووته ناو یان ئاوهل وشه له زمانێ کوردیدا، گوفاری بهیان، ژ (43-44)، بهخدا، 1977.

- بیستوون حهسدن ئهجهد، کۆمهله وشه و پیکه وههاتن له زمانێ کوردیدا، چاپخانهی لهرا، سلیمانی، 2012.

- عهتا قهره داغی، کاریگهری کهلتووری ئهوان له سههر کورد، چاپخانهی روون، سلیمانی، 2007.

- عهبدولواحید موشر دزهیی، واتاسازی وشه و رسته، چاپی یه کهم، چاپخانهی رۆژهلات، ههولیر، 2010.

- محمهد مدعروف فهتاح، لیکۆلینهوه زمانهوانیه کان، چاپی یه کهم، دهزگای توێژینهوه و بلاو کردنهوهی موکریانی، ههولیر، 2010.

الخلاصة

يتناول هذا البحث الموسوم ((تسلسل أقسام الثنائية الدلالية للكلمة في اللغة الكردية- منطقة بادينان نموذجاً)) حسب المنهج الوصفي التحليلي. يقوم الباحث في هذا البحث بدراسة تأثير العوامل اللغوية في ترتيب أقسام الثنائية الدلالية للكلمة. و هما العوامل الصوتية و الصرفية و النحوية و الدلالية و التداولية. في هذا البحث وضع الباحثان افتراضين و هما: (1-هل يوجد عامل الايقاعي و الدلالي دوراً في تنظيم أقسام الثنائية الدلالية للكلمة. 2-هل يوجد التراث و العوامل الاجتماعية تأثيراً في تنظيم أقسام الثنائية الدلالية للكلمة.) و حاولا وفق الفروع اللغوية أن يبين حقيقة و عدم حقيقة هذا الافتراضين. و في النهاية توصل الباحثين الى حقيقة بان (للايقاع و الدلالة و التراث و العوامل الاجتماعية لهما تأثير في تنظيم أقسام الثنائية الدلالية للكلمة. يتألف البحث من مقدمة و فصلين. في الفصل الاول تم تناول مفهوم الثنائية الدلالية و تعريفها و خصائصها و الفرق بينها و بين التلائم، اضافتا الى انواع الثنائية الدلالية للكلمة. و في الفصل الثاني تم تناول تأثير العوامل الصوتية و الصرفية و النحوية و الدلالية و التداولية في ترتيب أقسام الثنائية الدلالية في منطقة بادينان. و في النهاية تم توصيل الى عدة نتائج مع الملخص باللغة العربية و الانكليزية.

ABSTRACT

The current paper, which is entitled “The Classification of Binomial Pairs in Kurdish: Bahdini Area as a Sample”, sheds light on binomials semantically. Following descriptive analytical methods, the researcher studies the influence of linguistic factors in arranging and classifying binomials.

The researcher puts two hypotheses: (1) Do the semantic and rhythmic factors affect on binomial pairs?; (2) Do the cultural and social factors have any effect on binomial pairs? Here, according to the linguistic levels, the researcher tries to prove whether such pairs are effective or not. Finally, the researcher comes to a conclusion that all the semantic, rhythmic, cultural and social factors actually do have influence on structural binomial pairs.

The paper is divided into an introduction and two sections. In section one, the concept of binomial pairs, definitions, features, types,